

9-БӨЛІМ.БИОАЛУАНТҮРЛІЛІК.ЖОЙЫЛЫП БАРА ЖАТҚАН ЖАНУАРЛАР МЕН ӨСІМДІКТЕР.

Сабақтың тақырыбы:

Мұхтар Әуезов.”Көксерек”

Мақсаты: Т:8.1.3.1 оқу-еңбек тақырыптарына
байланысты күрделі сөздер мен тұрақты тіркестердің
мағынасын түсіну;

Табиғат-тал бесігім.

«КІМ БІЛГІР?»

*СУРЕТТЕ БЕЙНЕЛЕНГЕН АДАМДАРДЫҢ САБАҚҚА ҚАНДАЙ ҚАТЫСЫ БАР
ДЕП ОЙЛАЙСЫҢДАР?

*БҰЛАР ТУРАЛЫ НЕ БІЛЕСІҢДЕР. ОЙЛАРЫҢМЕН БӨЛІСІҢДЕР.



ЖАҢА СӨЗДЕР:

- Сай-овраг
- Адыр-холм
- Тобылғы -сосна
- жүні түлеу-ленять
- Бауырында -в груди
- Күшік-щенок
- Итмұрын-шиповник

2-ТАПСЫРМА. МӘТІНДІ ТЫҢДАП, МӘЛІМЕТТІҢ ДҰРЫС/БҰРЫСЫН АНЫҚТАУ.

Сөйлемдер	дұрыс	Бұрыс
1. Айналада шұбар төбелер.		
2. Маңайы қасқырлардың ойнағы.		
3. Іннің түбінде қысқы жүні әбден түлеген ақ қасқыр жатыр.		
4. Бауырында кішкентай көк күшіктері қыбырлайды.		
5. Маңайында сасыр мен итжидек бұталары көп.		

ЕРЕЖЕМЕН ТАНЫСУ

- Екі немесе одан да көп түбірден құралған сөзді күрделі сөз дейді. Мысалы: әке-шеше, ауыл-аймақ, ашудас, бесжылдық, боз торғай, қара торы, он үш сияқты сөздер күрделі сөздер болып табылады. Себебі бұлар кемінде екі түбірден құралған: әке-шеше (әке және шеше), ауыл-аймақ, (ауыл және аймақ), ашудас (ашу немесе ащы және тас), бесжылдық (бес және жылдық), боз торғай (боз және торғай), қара торы (қара және торы), он үш (он және үш).
- **Күрделі сөздер жасалу жолына қарай біріккен сөздер** (бүгін, жаздыгүні, алғысөз), **қос сөздер** (үлкен-кіші, аяқ-табақ), **қысқарған сөздер** (АҚШ, БҰҰ, ҚазМУ), **тіркесті сөздер** (қара торғай, қара көк, жүз бес) болып бөлінеді. Сөйтіп, күрделі сөздер, бір жағынан, сөз тудырудың (сөзжасамның) белгілі жолдары (біріктіру, қосарлау, тіркестіру) арқылы жасалған жаңа сөздер болса, екінші жағынан, күрделі түбір, сөйтіп, түбірдің бір түрі болып табылады.
- **Тұрақты сөз тіркесі, фразеологиялық тіркес** – екі немесе одан да көп сөздердің тіркесуінен жасалып, бір ұғымды білдіретін бейнелі сөздер тобы.
- Тұрақты сөз тіркесінің құрамындағы сөздер өздерінің дербес мағыналарынан ажырап, жеке-дара сөздерге балама ретінде жұмсалады, олардың тіркестегі мағынасы жеке тұрғандағы мағынасына сай келе бермейді. Мысалы: көз салу, қол ұшын созу.
- **Тұрақты сөз тіркестері** құрамы жағынан тұрақтылығымен, кез-келген тұста қолдана беруге болмайтын талғампаздығымен, мағына-мазмұн тереңдігімен, бейнелігімен ерекшеленіп тұратын тілдік құбылыс. Мысалы: алыс – ит өлген жер, жылдам-қас пен көздің арасында.
- Фразеологизмдерде адам, қоғам, табиғат жөнінде тілдік дүниенің сан ғасырлық дәстүрлі білімдер жүйесі сақталған. Мысалы: «қасқыр тиді», «қасқыр талады», «қасқыр шапты» тұрақты тіркестері мен қасқырша талады, қасқырдай тиді, қасқырдай талады тұрақты тіркестерінің беретін мағынасы бөлек.

СӨЗДЕРДІҢ СИНОНИМІН ТАБУ

Сөздер:	синонимі
Сай	Апан, үңгір
қасқыр	Бел, қыр
Мекен етті	Шөбі қалың өскен жер
Қалың жыныс	тұрақтады
Ін	Бөрі, көкжал

ТҰРАҚТЫ ТІРКЕСТІҢ МАҒЫНАСЫН ТАБУ

Тұрақты тіркестер:	Мағынасы:
1. “Қабат-қабат”шұбат адырлар	1.Қабат-қабат; 2.Адырлар.3.Шұбар
2.”Қасқыр тартты”	1.Малға тиісу;2.Адамды шошыту.3. Құсты ұшыру.
3.”Сайда саны,құмда ізі жоқ”	1.Аянышты болу. 2.Жоқ болу,жоғалу.3.Алыстау.

Тұрақты сөз тіркесін табу

1. “жер - көкті шаралады”
- 2.Көк аспанға ұшты
- 3.Көп жерге барды

